جومگەیەکی نامۆ:

ئیسلامی سیاسی لە کوردستان

ڕامان هەوشاری

”
ڕێگەچارە ئەوەیە بۆ بەرگری لە دزەکردنی جومگەی نامۆ بۆ لێک ترازانی ناسنامەی کوردستانی، بۆشاییی ناسنامەی کوردی پڕ بکرێتەوە. کوردی مسوڵمان لەوە تێبگات کە سەرەڕای هاوئایین بوون لەگەڵ فارس و تورک و عەرەب، بەرژەوەندیی جیاواز و زۆر جار دژ بە یەکیان پێکەوە هەیە. بەو قەناعەتە بگات کە ئەوان بۆ بەرژەوەندیی نەتەوەییی خۆیان، کوردستانیان داگیر کردووە و بە ئێستەشەوە لە پێناو پاراستنی بەرژەوەندیی خۆیاندا کورد بە مسوڵمان یان کافر ناودێر دەکەن
“

پێشەکی

پێش چوونە نێو باسەکەوە پێویستە هەڵوێستی ئەم وتارە لە هەمبەر ئایین روون بکرێتەوە.

کوردستان، سەرەڕای ئەوەی لە ڕووبەڕوو بوونەوەی لەگەڵ ئیسلامدا، بە شێوەی جیاواز دژکردەوەی نواند، بەڵام لەو کۆمەڵگا تایبەتانەیە کە ئیسلامی لە ناسنامەی خۆیدا جێ کردەوە. دینەوەر و شارەزوور لە بنکەکانی سەرهەڵدانی زانایانی مسوڵمان بوون. مامۆستای ئایینی و شێخ لە ڕاپەراندنی ئەرکی کۆمەڵایەتیدا وەک سەرۆک خێڵەکان دەوریان دەگێڕا. لە کاتی پەرەسەندنی ئیسلامەوە لە کوردستان دابونەریتی ئایینیی ئیسلام بەڕێوەدەچێ. سا ئیسلامی سیاسی، لەو ئیسلامەی کە پتر لە هەزار ساڵە لە کودستاندا باوە، جودا دەکرێتەوە. لە درێژەدا تایبەتمەندییەکانی جێگیر بوونی ئیسلام لە کۆمەڵگای کوردستان تاوتوێ دەکەین و پاشان بۆشاییی ناسنامەی کوردی کە لەوێوە ئیسلامی سیاسی دزەی کردە کوردستانەوە، لێک ئەدەینەوە. لە کۆتاییدا باس لەوە دەکەین ئەگەر بڕیار وا بێ ئیسلامی سیاسی لە کوردستاندا شەرعییەتی هەبێت، چ تایبەتمەندیگەلێکی هەیە؟

تەنانەت لە سەردەمی پێش مادەکانەوە، واتە ئەو سەردەمەی خێڵە کوردەکان لە فێدێراسیۆنی گەورەی مادا یەکیان نەگرتبوو، فرەڕەنگیی ئایینی پێناسەیان بووە. ئەو خوێندنەوەگەلەی کوردستان بە پێکهاتەیەکی میترایی یان زەردەشتی ناودێر دەکەن، کوردستان وەکوو کۆمەڵگایەکی یەکدەست وێنا دەکەن. دەبێ لە هەر لێکدانەوەیەکدا خاڵێکی بنەمایی ئەمە بێت کە کوردستان وڵاتێکی فرەئایین و ئایینزایە.

لە وەها دۆخێکدا سوپای عەرەبەکان، بیر و باوەڕی ئیسلامیی گەیاندە کوردستان. چۆنیەتیی هاتنی ئیسلام بۆ کوردستان و دژکردەوەی کوردەکان مەبەستی ئەم وتارە نییە، هەر بۆیە لێی‌ناکۆڵینەوە. ژیانی خێڵەکیی کوردەکان هێدی‌هێدی دابونەریتە ئیسلامییەکانی لە خۆیدا جێ‌کردەوە. بانگەشە بۆ ئایینزای سوونیی شافعی لە لایەن سەلجووقییەکانەوە کوردستانیشی گرتەوە. بەڵام لەو سەردەمەشدا یارسان لە باشووری کوردستان و ئێزدی و عەلەوی لە ناوەند و ڕۆژئاوای کوردستاندا خاوەن پێکهاتەی کۆمەڵایەتیی خۆیان بوون. تەریقەتەکانی قادری و نەقشبەندیش(لە نێو کوردانی مسوڵماندا) خاوەن پێگە و شوێنکەوتووانی خۆیان بوون. کولتوور و کۆمەڵگای کوردستان، ئایینی ئیسلامیان بە چەشنێک لە پێکهاتەی خۆیاندا جێ کردبووەوە کە وێڕای ڕاگرتنی بنەماکانی ئیسلام، ڕەنگ و مۆرکی کوردییان لێ دابوو. ئەم ڕەوشە تا سەرهەڵدانی عوسمانی و سەفەوی و ململانێیان گۆڕانی ئەوتۆی بە سەردا نەهات. ڕیشەی دەست تێوەردانی دەرەکی لە پلۆرالیسمی ئایینیی کوردستان بۆ دەسپێکی ململانێی ئەو دوو دژبەوە دەگەڕێتەوە. عوسمانیی دەمارگژ لە پێناو ئایینزای سوونیی حەنەفی و سەفەویی دەمارگرژ لە پێناو شیعەی دوازدە ئیمامی، کوردستانیان کردە مەیدانی تێکهەڵچوون. سەرەڕای ئەوەی کوردەکان لە ئایینزادا لە هەر دوو دژبەر جیاواز بوون، لە هەر دوو لا خوێنی کورد دەڕژا. خێڵە کوردەکان بوون بە ئامرازی ئەو دوو داگیرکەرەی کوردستان. بێجگە لە چەند دەستەبژێرێک وەکوو شێخ ئەحمەدی خانی و شەرەفخانی بدلیسی، کورد بەگشتی لە دۆخەکە تێنەگەیشت. یەکێک لە بنەماکانی بۆشاییی ناسنامەی کوردی، ئەم خاڵەیە کە لە پێش مۆدێرنەوە تا ئەم سەردەمە درێژ بووەتەوە. خێڵ و سەرۆک خێڵی کورد تەنیا سنووری لەوەڕگە و مەودای دەسەڵاتی خۆیان بینیوە، نەک کوردستان. ئەولیا چەلەبی لە «سیاحەتنامە»کەی خۆیدا دەگێڕێتەوە کاتێ (لە سەردەمی ئەبداڵ خان، کوڕەزای

شـــەرەفخانی بدلیســـی) شـــاری بدلیسمان گەمارۆ دابوو، ســـوپاکەیان لە سێ بەش، دوو بەشی کورد بوون. پاشا وتی؛ نەکا ئەم کوردانە لێمان هەڵگەڕێنەوە و پشتیوانیی ئەبدال خان بکەن! ئەمیـــش هاواری کردبوو ئەی تورکانی غازی چ کارەن. تورک لەو سەردەمەشدا خۆی وەکوو پێکهاتەیەکی تورکی- ئیسلامی پێناسە دەکـــرد، بەڵام کوردەکان بە ئێستەشـــەوە لە وەها وێناکردنێکدا کوڵن. راســـتە وێنا کردنی دەوڵەت لە پانتایی جوگرافیای کوردســـتاندا بۆچوونێکی مۆدێرنە، بـــەڵام هەوێنەکەی لە بیچمێکی پێش مۆدێرنەوە سەرچاوە دەگرێت.

ئـــەم بۆچوونـــە، ئـــەو نەتەوانە دەگرێتەوە کە دەســـەڵاتداریی پێـــش مۆدێرنیـــان بـــووە و تەنانەت بۆ پاســـاوی درێژەدان بـــە داگیرکاریـــی خۆیـــان بە ســـەر نەتەوە دراوســـێکانیاندا، کەڵکاژۆی دەکەن. ناســـنامەی تورکی- ئیســـلامیی عوسمانی و فارس- شـــیعەی ســـەفەوی تا ئەم چرکەســـاتە جڵەوکێشی دەســـەڵاتی یەکەی سیاســـیی ئێـــران و تورکیان. کورد نەتەنیا وەهـــا ناســـنامەیەکی پێـــش مۆدێرنـــی نەبـــووە، تەنانـــەت هەســـتی بە داگیرکراویش نەکـــردووە. هەر خێڵ بـــۆ پاراســـتنی خۆی لە لەنـــاو بردنی خێڵـــە کوردەکانی تردا هاوکاریی داگیرکەری کردووە.

ســـەفەوی و عوسـمانی لـــە گۆڕینـــی دیموگرافی و ئایینی کوردســـتانی بندەستی خۆیاندا بەوپـــەڕی دڕندەییـــەوە جووڵانەوە. کۆمەڵی یارســـان و ئێـــزدی و عەلەوی، یان کۆچ دران، یان بـــە زۆر ئایینەکەیان گۆڕدرا. ئەو تەونەی دەسەڵاتی عوسمانی و سەفەوی نایانـــەوە، جمهووریی ئیســـلامی و تورکیای نیئۆعوسمانی لە ســـەری دانیشتوون. بەشی شـــیعە نشـــینی زاگرۆس بوون بە پاشکۆی عەجـــەم و ئیماندارانـــی باکـــوور و تەنانەت باشـــووری کوردســـتان، چاو لە دەمی ڕەوتە ئیسلامییەکانی تورکیان(ئیخوان و گولەنیسم).

چ کەلێنێـــک لـــە ناســـنامەی کوردیدا دروســـت بـــوو کـــە ئیمانـــداری کورد ڕێگەی خواناســـیی لە ڕێچکەی ئیخوان و ســـەلەفیگەری و نیئۆعوسمانیســـمدا دەبینییەوە؟

بۆ وەڵامی ئەم پرسیارە دەبێ بگەڕێینەوە بۆ سەرەتای باسەکەمان، واتە ئەو ئیسلامەی پتر لە هەزار ســـاڵە کوردستان لەگەڵـــی ســـازاوە. دڕندەیـــی ســـەفەوی لـــە هەمبـــەر خێڵە کـــوردە ســـوننییەکان زۆربەی کوردەکانـــی کرد بـــە هۆگری خەلافەتـــی عوسـمانی، بەڵام هەندێ لە خێڵەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان سەرەڕای جیاوازیی ئاییـــن ســـەر بە دەســـەڵاتی عەجـــەم مانـــەوە. ئـــەم دۆخە خاڵێکـــی گرنـــگ دەردەخات. کورد بەرامبەر بە سیاســـەت و ئایین هەڵوێســـتێکی خێڵەکیی نواندووە. ئەم هەڵوێستە بە هۆی وێنا نەکردنی کوردستان وەکوو وڵات تا ئەم سەردەمە درێژ بووەتەوە.

> تەنانەت لە سەردەمی پێش مادەکانەوە، واتە ئەو سەردەمەی خێڵە کوردەکان لە فیدێراسیۆنی گەورەی ماددا یەکیان نەگرتبوو، فرەڕەنگیی ئایینی پێناسەیان بووە

مامۆستای ئایینی و شـــێخ لە بەستێنی کوردیـــدا بانگەشـــەی ئیســـلامیان دەکرد. ناســـنامەیان کـــوردی بـــوو. تـــا ٥٠ ســـاڵ لەمەوبەر، هەر ڕووناکبیر، شـــاعر، خوێندەوار و کەســـایەتییەکی نەتەوەیی کورد، قۆناغی حوجرەی تێپەڕ کردبـــوو. بگەڕێینەوە دواتر، پاش لە ناو چوونی میرنشینە کوردەکان، شێخ عوبەیدوڵڵای نەهری، ئاڵای مافخوازیی کوردی بە دەستەوە گرت. ڕاســـتە کاراکتێری شێخ عوبەیدوڵڵا نەتەوەیی بوو تا ئایینی، بەڵام هێزی

لە تەریقەتەوە وەرگرت. واتە هێزی تەریقەت کــە پێکهاتەیەکی خێڵەکیی هەبوو، خستە خزمەت دەستەبەر کردنی مافی نەتەوەییەوە. شــێخ مەحمــوودی بەرزەنجی(حەفیــد) و پێشــەوا قــازی محەممەدیــش لــەو کەســایەتییانە بوون. ئەو ئیسلامە ناسیاسییە کە لە بەرەبەیانی ئیســلامەوە لە کوردستان بەشــێک لە هەڵسوکەوتی کۆمەڵایەتی بوو و «خانی»یــەکان لە حوجرەی ئەو ئیســلامەوە هاتنــە دەرەوە، بوو بە بەشــێک لە خەباتی نەتەوەیــی، دژ بــە داگیرکــەران. هەڵبەت لــە بیرمــان نەچێت کەســانێک وەک مەلا ئیدریســی بدلیسی، ســەلەفی ڕاستەقینەی ســەرکردەی ڕەوتە ئیسلامی- سیاسییەکانی هەنووکەی کوردســتانە کــە تەنیا ئامانجیان خزمــەت بە دەســەڵاتی داگیرکەرە. نە مەلا ئیدریس و نە ئەم سەرکردانە، تورکیا و ئێران و عێراق و ســووریا بە داگیرکەر نازانن. بەڵام شــێخ عوبەیدوڵلا، شێخ مەحموودی حەفید، پێشەوا، شێخ عیززەددینی حسەینی و... وەک کەســایەتیی ئایینی، کاراکتێــری نەتەوەیی بوون و کوردســتانیان بە داگیرکراو دەزانی. ئەوان نوێنەر و ڕەنگدانــەوەی ڕەهەندەکانی ژیانی کۆمەڵگای خۆیان بوون.

ناسیۆنالیسمی عەرەبی لە دژی داگیرکەرە ئورووپاییەکاندا ســەرەتا بە ئیسلامخوازییەوە سەری هەڵدا. پاش سەربەخۆ بوونی دەوڵەتە عەرەبییەکان، ڕەوتە ئیسلامییەکان ئاراستەی خۆیــان بــۆ ژیاندنــەوەی ئیســلام گۆڕی. جیاوازیــی کــوردەکان لەگــەڵ عەرەبەکان ئــەوە بوو کــە کــورد نەتەنیــا ئیمانداریی نەخســتە خزمەت دەســتەبەر کردنی مافی سەربەخۆییەوە - ئەمە بە واتای کەڵکاژۆ کردن لــە ئایین بۆ خزمەت بە نەتەوە نییە، بەڵکوو دارشتنی شێوە خوێندنەوەیەکە لە ئایین کە بــە پێی سەردەم(ســەردەمی نەتەوەخوازی) خۆشەویســتیی نیشــتمان دەبێتە بەشێک لــە ئیمانــداری. وەک لە حەدیســدا هاتووە «خۆشەویستیی نیشتمان بەشێک لە ئیمانە». واتای زێــد لە ســەردەمی نەتەوەخوازیدا تا ئاســتی نیشــتمانی نەتەوە بەرز کرایەوە - ، تەنانەت ئیسلامییەکان چ بە ئامراز بوونیان لە دەستی داگیرکەران، چ بە پاشکۆ بوونی ڕەوتە بناژۆخوازەکان، لە بەربەستە سەرەکییەکانی ڕزگاریی کوردستان بوون.

تا ئێرە چەند خاڵ زەق دەبێتەوە:

یەکەم: شــێوەژیانی خێڵەکی، بەربەستی سەرەکیی ئەوە بوو کە کورد جیاوازیی ئایینی (یارســان، ئێزدی و عەلەوی و...) و ئایینزایی (ســوننیی شــافعی لــە هەمبەر ســوننیی حەنەفیی تــورکان و ئیمامییەی عەجەمان) خۆی بکاتە یەکێ لە بنەماکانی سەربەخۆییی ناســنامەی خۆی. بە پێچەوانەوە، حکوومەتی عەجەم کوردە شــیعەکانی لە دژی یارسان و حکوومەتی تورک کوردە سوننەکای لە دژی ئێزدی و عەلەوی هان دەدا.

دووەم: خاڵێکی دابڕان لە نێوان کاراکتێری ســەرکردە ئایینییەکانی پێشوو و سەرکردە ئایینییەکانی ئەم سەردەمە بەرچاو دەکەوێ.

شالاوی ئیدئۆلۆژییە جۆراوجۆرەکان و بگرە دژوازەکان گەیشــتنە کوردستان. کوردستان بەگشــتی و دەســتەبژێرانی کورد بەتایبەتی لە واقعی سیاسی ـ کۆمەڵایەتیی کوردستان تێنەگەیشتبوون. بزووتنەوەی ئیخوان و وەچە بناژۆخوازەکانی لە پاش مارکسیزم گەیشتنە کوردســتان. بەڵام هەڵوێســتی ئیماندارانی کورد لە هەمبەر ڕەوتە ئیســلامییەکان هەر وەکوو هەڵوێســتی ئەو دەستەبژێرانە بوو کە مارکســیزم ـ لێنینیســم ڕایکێشان. ئەو دوو تاقمە لە چەند خاڵدا یەک دەگرنەوە.

١ هەردوکیــان ئیدئۆلۆژییــان لەو ڕەوتگەلە وەردەگــرت کــە لــە ناوەندی دەســەڵاتە داگیرکەرەکانــی کوردســتان پێکهاتبوون. هەڵبــەت لــە کات و شــوێندا جیاوازییان هەیــە. بۆ وێنــە کورد لەگــەڵ چەپی تاران

و ئەســتەمولّ و دیمەشــق و بەغدا سەرەتا ئاشــنا بوو. بەڵام ئیخوان و ســەلەفییەت بە لاواز بوونی ســۆڤییەت و بــەرەی چەپ لە ئەفغانســتانەوە تا باکووری ئەفریقا تەشەنەی کرد و کوردستانیشــی گرتەوە. میناکێکی تر کە کورد لە هەمبەر ناوەندی داگیرکەران چاو و دەم بەسراوە، ڕەوتی گولەنیسمە. فەتحوڵڵا گولەن، شــوێنکەوتووی شــێخ ســەعیدی نەورەســییە، بــەڵام دژ بە داننــان بە مافی کورد لە تورکیادایە و لە پارتە فاشیستەکانی تورکیاوە نزیکە. شــێخ ســەعیدی نەورەسی باس لە مافی کورد دەکات بەڵام لە فەتحوڵڵا گولەندا بەراوەژۆ دەبێت. خەسار ئەوەیە ڕەوتی گولەن لە هەرێمی (باشــووری) کوردستاندا خەریکە پەرەدەستێنێ. واتە دیسان خەریکە پابەستەیی ناسنامەی کوردستان بە ناسنامەی تورکی ـ ئیسلامییەوە دووپات دەبێتەوە.

٢ هەردوکیــان لە دینامیســمی کۆمەڵگای کوردستان تێنەگەیشتبوون و بەزۆر دەیانویست ـ بە ئێستەشــەوە ـ کۆمەڵگایەکی خێڵەکی بکەن بە کۆمەڵگایەکی ئینتەرناســیۆنال یان بەستێنی ئوممەتی واحیدەی ئیسلامی.

٣ هەردوکیــان لــە ڕەهەندی سیاســەت و بەرژەوەندیــی نەتەوەیــی داگیرکــەران تێنەگەیشــتوون. مێــژووی ئەم ســەردەمە نیشانی داوە کە هەر ئیدئۆلۆژییەک و ڕەوتی ســەر بە وی لە ئاکامدا لە پێناو بەرژەوەندیی نەتەوەیی وڵاتێکی داگیرکەری کوردســتان حاواوەتەوە. بۆ میناک جموجووڵی ئیســلامی سیاسی، ڕاستەوخۆ لە بەرژەوەندیی تورکیادایە و ناڕاستەوخۆ لە بەرژەوەندیی ئێران.

چەپ و مســوڵمانی کورد کە ویســتیان دامەزراندنــی کیانێک بە پێــی ئیدئۆلۆژیی خۆیانــە و زۆر دڵپاکانــە و باوەڕدارانــە تێوەدەچن، لە دەق و سەرچاوەی دەستە دوو و سێ کەڵک وەردەگرن، لە باری دەروونییەوە پابەستە و ڕاکێشراوی ناوەندەکانی دەسەڵاتن (داگیرکەرانی کوردســتان)، لە ستراتژییاندا، هەڵبــەت ئەگــەر هەیانبێت، کوردســتان و بەرژەوەندیــی نەتەوەیــی کوردســتان بزرە. ئەوەیش بۆ زەین و هەڵســوکەوتی خێڵەکیی ئەوان دەگەڕێتــەوە. لە ئاکامــدا بە هەندێ بەرژەوەندیی بەرتەسک دەحاوێنەوە.

دیارە هەندێ هەوڵ دراوە کە چەپ یان ئیســلامی سیاســی خۆماڵی بکرێن. چەپی ناسیۆنال یان لەم دواییانەدا مەکتەب قورئان، ســەرەڕای بەشداری نەکردنیان لە سیاسەتدا هەڵوێســتی نەتەوەییان گرتووە، دوو میناکی دڵخۆشکەرن.

پرســەکە بەم ســانایيە چارەسەر نابێت. چەپێک کە کوردســتان نــەکات بە یەکەی لێکۆڵینەوەی خۆی، داهاتوویەکی لە گەمەی سیاسیی کوردستاندا نابێ. ئیخوانولموسلمین و خەلەفەکانــی کــە تێکەڵ بــە بەرنامەی داگیرکەرانی کوردستان بوون، جێی تێرامانن. ئیخوان لە تورکیا نیئۆعوسمانیزمی بووژاندەوە، کوردی خێڵەکیی باکووریش پەیوەســت بە ژیانەوەی نیئۆعوســمانیزم بــوون. هەڵبەت جووڵانــەوەی نەشــیاو و نەزانکارانــەی ئەو لایەنانە کە دروشمی مافخوازیی کوردیان دەدا لە پەرەسەندنی دەسەڵاتی نیئۆعوسمانیزم لە باکــووردا پتر لە پیلانــی حکوومەتی تورکیا خەســاری گەیاند. لە باشووری کوردستان بە ڕواڵەت حکوومەتێکی سێکۆلار دەسەڵاتدارە، بەڵام ئیســلامی سیاســیی ناکوردســتانی، خەریکە قووڵاییی کۆمەڵگای باشــوور داگیر دەکات. کێشــەی ڕەوتی نەتەویی لە بەرانبەر ئەم جۆرە لە ئیسلامی سیاسییدا «ناکوردستانی بوون»یەتی، نەک ئیسلامی بوون.

لە ڕۆژهەڵاتدا کە پێکهاتەی سیاسییەکەی ـ ئێران ـ لە سەر درۆ و ساختەکاری دامەزراوە، بۆ بەشــی شیعەنشــینی زاگــرۆس پیلانی دابڕانی ئەو بەشــەی لە کوردســتان هەیە. هەوڵ بۆ ســەربەخۆ کردنــی «فەیلی» وەکوو پێکهاتەیەکی شــیعە و ناسنامەدار کردنی لە ڕۆژهەڵات و باشــووردا کــە هێدیهێدی لە

کوردستان دابڕدرێت، میناکی ستراتێژیی جمهووریی ئیسلامیی ئێرانە بۆ کوردستان. لقی ئیخوان لە ئێراندا کە بە جەماعەتی دەعوەت وئیسلاح ناسراوە، دەورێکی نەرێنیتر دەگێرێت. پرۆژەی دابڕانی فەیلی لە کوردستان سەرناگرێت، بۆ ئەوەی کە لە بەشی کەلهوڕ و گۆراندا لایەنگری نییە و تەنیا لای چەند کەسی تاران‌نشینەوە بانگەشەی بۆ دەکرێت. جەماعەتی دەعوەت و ئیسلاح، لە لایەکەوە درێژکراوەی فیکری ئاکپارتیی تورکیان، لە لایەکی ترەوە لە جمهووری ئیسلامی ئێراندا مۆڵەتیان پێ دراوە. لە هەڵبژاردن و ئەو بەرنامانەی کە شەرعییەت بە جمهووریی ئیسلامی ئەدات چالاکن. لەوە گەڕێین چەندە لە بنەماکانی ئیخوانی سەرەتایی دوور کەوتوونەتەوە، بنەماکانی ئەهلی سوننەتیش ڕەچاو ناکەن. ڕێگەیان بۆ پرۆپاگەندا بێسنوورە. بۆ وێنە گۆڤارەکەیان بە کەیفییەتی زۆر باشەوە بۆ هەموو جێیەکی ئێران، بە تایبەت ناوچە سوننی‌نشینەکان دەڕوات. ئەگەر بە فیکر درێژکراوەی ئیخوانن، بە پێکهاتە بوونە بە بەشێک لە ئەندازیاریی کۆمەڵایەتیی جمهووریی ئیسلامی. ئەم ئەندازیارییە لە پرۆژەی پەرەدان بە سەلەفییەت لە کوردستاندا مەترسیدارترە، بۆ ئەوەی کە سەلەفییەت قووڵایی کۆمەڵایەتیی نییە، بەڵام لە کوردستاندا ئیمانداری ئاسانگیر زۆرن. هەر بۆیە ئیخوان کۆنگرەی «دگرپذیری و ڕواداری»ی لە مهاباد بەڕێوە برد. دەعوەت و ئیسلاح بۆ پەرەدان بە فیکری ئیخوان بە ئامراز بوونی بۆ جمهووریی ئیسلامی هەڵبژاردووە. ئێرانیش بە یەک مەبەست ئەم ئەندازیارییە دەکات. ساز کردنی بەربەستێکی ناوخۆیی لە کۆمەڵگای کوردستاندا لە دژی بەرەی نەتەوەخواز.

> **لە ڕۆژهەڵاتدا کە پێکهاتەی سیاسییەکەی – ئێران – لە سەر درۆ و ساختەکاری دامەزراوە، بۆ بەشی شیعەنشینی زاگرۆس پیلانی دابڕانی ئەو بەشەی لە کوردستان هەیە**

کوردستانی ڕۆژهەڵات بۆ دەرباز بوون لە ئەندازیاریی جمهووریی ئیسلامی پێویستی بە خوێندنەوەیەکی فرەڕەهەند هەیە. کەسایەتیی شێخ عوبەیدوڵلا و شێخ مەحمودی حەفید و... هین سەردەمی کلاسیکن — لە باری مێژوویی و هێماییەوە جێگەی بایەخداریان لە پرسی کورد و کوردستاندا هەیە -. نە کەسایەتیی وەها بەرهەم دێتەوە، نە دەتوانین ئەو ئیسلامە کوردییە وەکوو پێشوو بەرهەم بێنینەوە. لێرەدا ڕێککەوتنێک پێویستە کە نۆژەن کردنەوەی هزری کوردستانی بەدوور لە پاشکۆ بوون بۆ ڕەوتە نامۆکان بکات بە ستراتێژیی گشت لایەنەکان، بە ئیسلامییەکانیشەوە.

ڕێگەچارە ئەوەیە بۆ بەرگری لە دزەکردنی جومگەی نامۆ بۆ لێک ترازانی ناسنامەی کوردستانی، بۆشاییی ناسنامەی کوردی پڕ بکرێتەوە. کوردی مسوڵمان لەوە تێبگات کە سەرەڕای هاوئایین بوون لەگەڵ فارس و تورک و عەرەب، بەرژەوەندیی جیاواز و زۆر جار دژ بە یەکیان پێکەوە هەیە. بەو قەناعەتە بگات کە ئەوان بۆ بەرژەوەندیی نەتەوەییی خۆیان، کوردستانیان داگیر کردووە و بە ئێستەشەوە لە پێناو پاراستنی بەرژەوەندیی خۆیاندا کورد بە مسوڵمان یان کافر ناودێر دەکەن. لە لایەکی ترەوە، لە دەرەوەی ئایینداریدا، هەر لایەنێک خۆی بە هەڵگری ئاڵا و دروشمی مافخوازیی نەتەوەی کورد دادەنێ، ئەتوانێ ناائایینی بێت، بەڵام نابێ دژەئایین بێت. ئەگەر ڕەوتە نەتەوەخوازەکان بە دژەئایین ناودێر بن، ئەوە بیانوویەکە کە ڕەوتێک وەکوو جەماعەتی دەعوەت و ئیسلاح شەرعییەتی لێ وەردەگرن.